

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister
Arsim Zekaj

Föredragande
Byråchef
Maj-Len Österlund

Justerat
Omedelbart

Nr 1

Socialvårdsplan 2024-2028.

ÅLR 2023/9888

1 S2

Beslut

I enlighet med bestämmelserna i 4 § landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården antas socialvårdsplan för åren 2024-2028, **bilaga S224E01**. I planen fastställs med stöd av 33 § i landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna landskapsandelarna för driften av socialvården och socialtjänsten år 2024. Landskapsandelarna har fastställts utgående från beslut om basbelopp för landskapsandelen för driften av socialvården och socialtjänsten 2024 (S223E27 nr. 63, 10.10.2023).

Tillämpade lagrum

Landskapslag (1993:71) om planering av socialvården, 4 §

Landskapslag (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna, 5-6a och 33 §

Socialvårdsplanen kan hämtas elektroniskt från landskapsregeringens webbplats under adress:

<https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/socialvardsplan-aland-0>

PLAN FÖR SOCIALVÅRDEN 2024 – 2028

Innehållsförteckning

I	INLEDNING	1
1.	Allmänt.....	1
2.	Planens uppställning.....	1
II	LANDSKAPSREGERINGENS ROLL	2
1.	Allmänt.....	2
2.	Planering och ledning	3
III	SOCIALVÅRDENS VERKSAMHETSMILJÖ	9
1.	Organisations- och lagstiftningsreformerna	9
1.1	<i>Bakgrund till reformerna</i>	9
1.2	<i>Kommunernas socialtjänsts och primärkommunernas roll</i>	10
1.3	<i>Aktuell samhällssituation</i>	10
IV	MÅL OCH ANVISNINGAR.....	11
1.	Övergripande mål	11
2.	Utvecklingen av socialvården i enlighet med den nya lagstiftningen	12
3.	Särskilt att beakta	13
3.1	<i>Digital utveckling</i>	13
3.2	<i>Statistik</i>	14
3.3	<i>Offentlig förvaltningsuppgift</i>	14
3.4	<i>Behov till följd av hög inflation</i>	15
3.5	<i>Beredskap</i>	15
V	RESURSER.....	15
1.	Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet (se bilaga)	15
1.1	<i>Normkostnad för äldreomsorgen</i>	16
1.2	<i>Normkostnad för den samordnade socialtjänsten</i>	16
1.3	<i>Landskapsandel för äldreomsorgen</i>	16
1.4	<i>Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten</i>	16
2.	Personal	16
3.	Anläggningsprojekt	17
3.1	<i>Definition</i>	17
3.2	<i>Förslag över anläggningsprojekt</i>	17
3.3	<i>Ansökan om stöd för anläggningsprojekt</i>	17
3.4	<i>Fastställande av anläggningsprojekt</i>	17
3.5	<i>Inkomna förslag över anläggningsprojekt</i>	17
	BILAGA: Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet	19

Plan för ordnande av socialvården i landskapet Åland under åren 2024–2028

Antagen i Mariehamn den 2 januari 2024.

I INLEDNING

1. Allmänt

Enligt landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården ska landskapsregeringen årligen anta en plan - **socialvårdsplanen** - för ordnande av socialvården i landskapet under de fem följande åren.

Socialvårdsplanen ska innehålla följande:

1. målen och anvisningarna för ordnandet av socialvården
2. de föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigande i speciallag
3. de landskapsandelar som ska erläggas för socialvården, basbelopp enligt åldersgrupp per invånare samt en uppskattning av det sammanlagda beloppet av driftskostnaderna för den socialvård som kommunerna ordnar
4. antalet anställda inom den socialvård som ligger till grund för fastställande av landskapsandelen
5. en förteckning över anläggningsprojekt, de högsta kostnader för de projekt som berättigar till stöd och projektens inledningsår
6. beloppet av minimikostnader för att ett projekt ska betraktas som ett anläggningsprojekt samt
7. en uppskattning av det stöd som betalas för anläggningsprojekt

2. Planens uppställning

I planen ska, enligt landskapslag om planering av socialvården, anges mål och anvisningar för socialvården och dess utvecklande i landskapet Åland under de kommande åren. Målet med planeringen är att samma huvudprinciper ska tillämpas inom hela landskapet så att den sociala basservicen är kvalitativt likvärdig oberoende av i vilken kommun man är bosatt. Målen kompletteras i förekommande fall med anvisningar. Målen och anvisningarna riktar sig i första hand till kommunerna och är riktgivande till sin karaktär. Landskapsregeringen konstaterar ändå att behovet av att ge mål och anvisningar i förhållande till den situation som rådde när lagen skrevs för ca 30 år sedan skiljer sig väsentligt. Från och med 1.1.2021 inledde Kommunernas socialtjänst (KST), under vilken största delen av socialvården ligger, sin verksamhet vilket innebär att socialvården, med undantag för äldreomsorgen, samordnats för

hela Åland. Barnomsorgen ligger fr.o.m. 1.1.2021 under utbildningsväsendet och regleras i landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola. Den lagstiftning som styr socialvården idag är omfattande och innehåller i många fall detaljerade bestämmelser om hur de som ansvarar för socialvården ska förfara. Landskapsregeringen ger också, i den utsträckning det är möjligt och i enlighet med aktuella behov, tilläggsinformation om denna lagstiftning i form av separata anvisningar (t.ex. KST-gränsdragningsdokument), guider, utbildningsmaterial och utbildningar. Sammantaget innebär detta att socialvårdsplanens karaktär ändras. Syftet är ändå fortsättningsvis att bidra till utvecklandet av socialvården i landskapet, samt att stödja arbetet inom den sociala sektorn.

Under avsnitt V beskrivs de kostnadsbaserade landskapsandelarna och av bilagan framgår landskapsandelarna för driften av socialvården och socialtjänsten år 2024, vilka fastställs med stöd av 33 § i landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna. Landskapsandelarna har fastställts utgående från beslut om basbelopp för landskapsandelen för driften av socialvården och socialtjänsten 2024 (S223E27 nr.63, 10.10.2023).

II LANDSKAPSREGERINGENS ROLL

1. Allmänt

Socialvårdsbyrån vid landskapsregeringens social- och miljöavdelning ska handlägga ärenden som gäller främjande av social välfärd och förebyggande av sociala problem.

Enligt landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland ankommer den allmänna styrningen, planeringen och utvecklingen av, samt tillsynen över socialvården på Åland på landskapsregeringen. Landskapsregeringen ansvarar för en socialpolitik som omfattar hela Åland.

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) ansvarar för övervakningen av den offentliga och privata socialvården samt tillståndsverksamheten för producenter av privat socialservice.

Klient- och patientombudsmännen liksom barnombudsmannen ingår i *Ålands ombudsmannamyndighet*.

Ålands landskapsregering och Ålands lagting ställde sig 2014 enade bakom en vision om en till fullo hållbar utveckling på Åland senast 2051. För omsättande av visionen i konkret handling har en utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland tagits fram. En internationellt använd definition av begreppet hållbar utveckling är grunden för det åländska hållbarhetsarbetet. Definitionen består av fyra hållbarhetsprinciper, varav framför allt den fjärde *”I det hållbara samhället bidrar vi inte till att människor utsätts för strukturella hinder för hälsa, inflytande, kompetensutveckling, opartiskhet och meningsskapande”* är viktig vid utvecklande av socialvården.¹

I enlighet med landskapsregeringens utvecklings- och hållbarhetsagenda och *Agenda för jämställdhet 2019–2030*² ska jämställdhetsperspektivet integreras i de ordinarie sakpolitiska frågorna och finnas med då beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. Inom ramen för

¹ <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/hallbar-utveckling/utvecklings-hallbarhetsagendan>

² <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/agenda-jamstalldhet-2019-2030>

socialvårdens kärnuppdrag ska flickor, pojkar, kvinnor och män ha samma förutsättningar att få sina behov tillgodosedda på ett kunskapsbaserat och kostnadseffektivt sätt.

2. Planering och ledning

Landskapsregeringen fullgör sin planerings- och ledningsfunktion inom den sociala verksamheten bland annat genom att:

- kontinuerligt se över och vid behov revidera lagstiftningen inom området
- informera om förändringar inom lagstiftningen
- ordna viss utbildning och kompetensutveckling
- samordna tillämpningen av regler och bestämmelser
- bedriva lednings- och utvecklingsarbete

Socialvården i landskapet har genomgått omfattande reformer både beträffande organisation och lagstiftning. Förändringarna omfattar Kommunernas socialtjänst (KST) som inledde sin verksamhet 1.1.2021 och följande nya lagstiftning som trädde i kraft vid samma tidpunkt: landskapslag (2020:12) om socialvård, landskapsförordning (2020:112) om samverkansavtal inom socialvård och hälso- och sjukvård, landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn, äldrelag (2020:9) för Åland, landskapslag (2020:24) om yrkesutbildade personer inom socialvården, landskapsförordning (2020:25) om yrkesutbildade personer inom socialvården, landskapslag (2020:26) om klienthandlingar inom socialvården, landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola samt landskapslag (2020/129) om ändring och temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna. Reformerna kräver fortgående information och dialog mellan landskapsregeringen och kommunerna.

Kommande lagstiftningsförändringar

Omfattande lagstiftningsförändringar är aktuella även denna period. På grund av förskjutningar i tidtabellen är bl.a. en helhetsreform av funktionshinderslagstiftningen liksom även lagstiftning angående kunduppgifter och angående självbestämmanderätt fortsatt aktuella även denna planperiod.

Lagstiftningsarbete 2024 - 2028

Följande lagstiftning är prioriterad:

Redan överförda till lagberedning

- Behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården, ny lag; målet är att lagen träder i kraft så snart som möjligt.
- Förslag om ändring av utkomststödslagen från blankettlag till egen landskapslag som följd av rikets omfattande ändringar i utkomststödslagen som trädde i kraft 1.1.2023. Se nedan för ytterligare information om situationen gällande utkomststödet.

Lagstiftning som ännu inte beretts

- Lag om allmänt bostadsbidrag.
- Utkomststödslagens totalreform, arbetet inleds.
- Barnbidragslag och ev. behövliga ändringar i landskapslag.

- Stöd för närståendevård, totalrevidering av lagstiftning, arbetet inleds.
- Service och vård vid beroende och riskbruk, revidering av lagstiftningen inleds.
- Funktionshinderslagstiftning, ny, arbetet inleds.
- Lag om stärkt självbestämmanderätt.
- Klientavgiftslagen, arbetet med att förnya fortsätter.
- Landskapslag om hemvårdsstöd förtydliganden, revidering.
- Lag om privat socialservice, ny eller reviderad tillsynslagstiftning tas fram.
- Landskapslagen om planering av socialvården utvärderas.
- Landskapslag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som ska arbeta med barn, möjliggöra kontroll för kortare anställningsförhållanden.
- Barnskyddslag och behövliga avvikelser i landskapslag pga. ändringar.
- Ny lagstiftning om rusmedelsförebyggande arbete.

Ändringar i lag om allmänt bostadsbidrag

Lag om allmänt bostadsbidrag (FFS 938/2014) gäller i enlighet med landskapslag (2015:4) om tillämpning på Åland av lagen om allmänt bostadsbidrag. Riket föreslår omfattande ändringar i lagen om allmänt bostadsbidrag. Ändringarna föreslås träda i kraft stegvis 1.4.2024 och 1.9.2024. Folkpensionsanstalten (FPA) som verkställer bostadsbidragsförmånerna på Åland har konstaterat att en del av de föreslagna ändringarna är så omfattande att de kan vara svåra att avvika från på Åland pga. FPA:s datasystem. Om de föreslagna ändringarna antas kan det leda till ett ökat behov av utkomststöd. Landskapsregeringen analyserar behovet av ändringar, möjligheten till avvikelser och konsekvenserna av ändringarna.

Ändringar i lag om utkomststöd

Lag om utkomststöd (FFS 1412/1997) gäller i enlighet med landskapslag (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd. De omfattande ändringar som trädde i kraft i rikslagen 1.1.2023 förhindrades att träda i kraft på Åland genom landskapslag (2022:81) om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd. Det här innebär att lagen gäller i den lydelse lagen hade i riket 31.12.2022 med de avvikelser som anges i landskapslagen. De ändringar som riket gör i lagen om utkomststöd i fortsättningen, träder alltså inte automatiskt i kraft på Åland.

Avsikten var att mer genomgripande ändringar på Åland skulle träda i kraft 1.1.2024, lagberedningsarbetet hann dock inte slutföras under regeringsperioden.

I riket har regeringen föreslagit dels en mindre ändring (förtydligande av vad som godkänns som godtagbara boendeutgifter) med tänkt ikraftträdande 1.1.2024, dels en totalreform av lagen om utkomststöd som enligt regeringsprogrammet för Orpos regering planeras vara klar före halvtidsöverläggningen.

Ny lag om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården

Landskapsregeringen överförde slutrapporten ”Underlag för en lag om elektronisk behandling av klient- och patientuppgifter” till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder i juni 2022. Landskapsregeringens förslag är att anta lag om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (FFS 703/2023) som blankettlag. Avsikten var att lagen skulle träda i kraft 1.1.2024, men med övergångstider för socialvården. Förutsättningen är dock att en informationshanteringslag antas först. Lagberedningen beträffande denna är försenad varför reformen är fortsatt aktuell.

Funktionshinderslagstiftning

En helhetsreform av funktionshinderslagstiftningen är aktuell. Arbetet grundar sig på den av lagtinget antagna FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Målsättningen är, att personer med funktionsnedsättning, oavsett funktionsnedsättningens art eller uppkomst är lika inför och enligt lagen berättigade till lika skydd och lika förmåner. Reformen är mycket omfattande och arbetet beräknas pågå under flera år. Reformen berör flertal lagar; landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp, landskapsförordning (2010:51) om tillämpning i landskapet Åland av förordningen om service och stöd på grund av handikapp, landskapslag (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda, landskapsförordning (2017:145) om tillämpning av förordningen angående specialomsorger om utvecklingsstörda, landskapsförordning (2021:38) om personal inom specialomsorger om utvecklingsstörda, landskapslag (2020:12) om socialvård, landskapslag (2022:91) om klientavgifter inom socialvården, landskapslag (2011:114) om hälso- och sjukvård, landskapslag (2007:23) om grunderna för avgifter till Ålands hälso- och sjukvård, landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola, landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, landskapsförordning (1997:60) om studiesociala förmåner för studerande på gymnasialstadienivå i landskapet Åland, Kommunalskattelag (2011:119) för landskapet Åland.

Lagen om stöd för närståendevård

Lag om stöd för närståendevård (FFS 937/2005) gäller i enlighet med landskapslag (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård. I riket planeras en totalreform av lag om stöd för närståendevård. Revideringen ska ske i samband med regeringens halvtidsöverläggning. Nödvändiga åtgärder vidtas med anledning av reformen och det faktum att rikets lagstiftning tillämpas på Åland genom blankettlagstiftning. En djupanalys av behov av revidering av lagstiftningen för Ålands del inleds under perioden.

Ny lagstiftning om social- och sjukvårdstjänster vid riskbruk och beroende

Missbrukarvårdslagen (FFS 41/1986) och missbrukarvårdsförordningen (FFS 653/1986) gäller på Åland i den lydelse de hade 31.12.1992 i riket i enlighet med självstyrelselagens 70 § och 71 §. Lagstiftningen behöver förnyas för att både förtydliga rättsläget och förnya och förenhetliga lagstiftningen innehållsmässigt. I riket trädde ny lagstiftning på området i kraft 1.1.2023 (RP 197/2022 rd.). I beredningen beaktas behov av sektor- och myndighetsövergripande samarbete och vårdbehov för personer som lider av psykiatrisk samsjuklighet. Även hasardspelsyndrom, problematiskt digitalt spelande och läkemedelsberoende lyfts. Den av riket aviserade reformen av självbestämmanderätten och andra grundläggande fri- och rättigheter kan också aktualisera lagändringar på området. Landskapsregeringen har inlett beredningen av förslag på ny lagstiftning och arbetet fortsätter under år 2024.

Klientavgiftslagen

Större innehållsmässiga ändringar i landskapslag (2022:91) om klientavgifter inom socialvården träder i kraft 1.1.2024. Arbetet med att förnya klientavgiftslagstiftningen fortsätter under de kommande åren, med fokus på skäliga avgifter för förebyggande och tidiga insatser. I nästa steg ses avgiften för hemservice/hemvård över med målsättningen att avgiften för hemservice ska sänkas ytterligare. Målsättningen är även att ta in bestämmelser om avgift för stödtjänster, vilket saknas i nuläget. Arbetet tangerar även en utredning gällande socialvårdslagens bestämmelser om hemservice samt möjligheten att ta in bestämmelser om stödtjänster i socialvårdslagen samt en utredning gällande avgiftstaket inom socialvården i relation till högkostnadsskyddet inom hälso- och sjukvården planeras år 2024, som ett led i att förenhetliga avgiftsuttaget mellan socialvård och hälso- och sjukvård. Avsikten är att ändringarna gällande avgiften för hemservice och avgiften för stödtjänster ska träda i kraft 1.1.2026.

Ändringar i klientavgiftslagen är även aktuella med anledning av reformen av funktionshinderlagstiftningen och andra aktuella reformer som berör klientavgifter.

Barnskyddslagen

Landskapsregeringen bevakar de ändringar som är aktuella i barnskyddslagen (FFS 417/2007) vilken gäller i enlighet med landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. I enlighet med regeringsprogrammet i riket föreslås initialt en ändring av åldersgränserna avseende barnskyddets eftervård fr o m 1.1.2024, där åldersgränsen för erhållande av eftervård (t ex särskilt stöd avseende bostad och försörjning) föreslås sänkas från nuvarande under 25 år till under 23 år. Tidigare förslag gällande revidering av barnskyddslagen har lyft upp behov av att villkoren för begränsningsåtgärder ska förtydligas, tidiga stödåtgärder främjas liksom multiprofessionellt arbete; just nu saknas dock andra konkreta förslag till lagändringar, än ovannämnda. Utifrån ändringar i barnskyddslagen kan behov av revidering av familjevårdarlagstiftningen även aktualiseras. Ålands landskapsregering fortsätter att bevaka och analysera kommande förändringar som kan omfatta såväl åländsk behörighet som riksbehörighet

Lag om stärkt självbestämmanderätt

Lagstiftning vilken stärker klienters självbestämmanderätt och andra grundläggande fri- och rättigheter inom socialvården genomförs stegvis. Detta är rikets lagstiftningsbehörighet till den del det handlar om administrativa ingrepp i den personliga friheten. Reformen med de författningsändringar som krävs beräknas pågå ända fram till år 2027. Färdplanen innehållande författningsändringarna där placering av specialomsorgens bestämmelser om självbestämmanderätt ingår, har försenats och arbetet med och bevakningen av lagstiftningen om självbestämmanderätt kommer att fortgå under år 2024.

Lag om privat socialservice

Lag om privat socialservice (922/2011), vilken gäller med stöd av landskapslag (2012:36) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om privat socialservice, upphör att gälla i riket efter den 31.12.2023. Under år 2024 fortsätter arbetet med att kartlägga behovet av förnyad lagstiftning på området på Åland. I rikets lag om tillsyn över social- och hälsovården (741/2023) samlar och stärker man alla relevanta bestämmelser vad tillsyn, egenkontroll och krav på tjänsteproducenter beträffar. År 2024 fortsätter samarbetet med hälso- och sjukvårdsbyrån med att kartlägga behovet av reviderad tillsynslagstiftning på Åland. Målet är att enhetliggöra tillsynslagstiftningen på Åland där bestämmelser antingen förs in i en gemensam lag alternativt att likalydande bestämmelser förs in i separata lagar inom socialvården och hälso- och sjukvården.

Landskapslagen om planering av socialvården

Landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården utvärderas och förslag ges angående förnyande av denna och möjligheten att slopa kravet på socialvårdsplan. På grund av bl.a. omfattande reformer av lagstiftningen inom socialvården har arbetet flera gånger fått skjutas upp.

Rikets reform av den sociala tryggheten

På riksnivå fortsätter reformen av den sociala tryggheten även under innevarande riksdagsperiod, Landskapsregeringen bevakar det här reformarbetet och dess förhållande till självstyrelsen.

Ny lagstiftning om rusmedelsförebyggande arbete

Landskapslagen (2013:125) om tillämpning på Åland av lagen om nykterhetsarbete (FFS 828/1982) är föråldrad. I riket har motsvarande lagstiftning ersatts av lagen om organisering av det rusmedelsförebyggande arbetet (FFS 523/2015), vilken också omfattar förebyggande av spel om pengar. En utredning om rusmedelsförebyggande arbete på Åland med förslag på ändrad lagstiftning, kan aktualiseras under perioden. Utredningen skulle omfatta flera samhällssektorer.

Barnbidragslagen

I enlighet med rikets regeringsprogram föreslås ändringar i barnbidragslagen (FFS 796/1992) som tillämpas genom landskapslag (1994:48). De föreslagna ändringarna i riket kommer att innebära förhöjning av beloppen vad gäller ensamförsörjartillägget och för barn i familjer med 4 barn eller flera; ändringarna träder i kraft 1.1.2024. Fr om 1.4.2024 föreslås även ändringar vad gäller beloppen för barn under 3 år. Då landskapslagen har en särskild avvikelse i blankettlagen gällande barnbidragets storlek (4 §), träder de ovannämnda ändringarna i barnbidragslagen inte i kraft på Åland, såvitt man inte aktivt går in och ändrar 4 §. Skötseln av barnbidrag, enligt överenskommelseförordning (1993:12), handhas av Folkpensionsanstalten.

Landskapslag om hemvårdsstöd

Det föreligger ett behov av revidering av landskapslag (2015:68) om hemvårdsstöd, då vissa ottyligheter framkommer i såväl lag som förarbete (LF 22/2014-2015). I samband med en utvärdering (2019) påpekade de åländska kommunerna att hemvårdsstödet hade blivit mer svårbegripligt och komplext. Sedan lagen trädde i kraft 1.1.2016 har begrepp som förälder och familj problematiserats och även omdefinierats; det föreligger ett behov av omfattande analys och därpå följande revidering av landskapslag om hemvårdsstöd.

Landskapslag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som ska arbeta med barn

Det föreligger ändringsbehov av landskapslag (2004:3) om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som ska arbeta med barn, för att möjliggöra utdrag ur straffregistret då det handlar om anställningar under 3 månader. Motsvarande bestämmelse trädde i kraft i riket 1.8.2021.

Eventuellt aktuellt arbete som berör lagstiftning

Eventuella förändringar på grund av reformen av självstyrelselagen

Om den pågående reformen av självstyrelselagsreformen påverkar behörighetsfördelningen mellan Åland och riket kan detta komma att innebära behov av analyser av den förändrade situationen.

Välfärdsområdesreformen och dess brister

Landskapsregeringen har i ett otal utlåtanden m.m. skrivelser och andra kontakter med riket beskrivit de problem som uppstår på grund av att man, i den lagstiftning som antagits som en följd av skapandet av de nya välfärdsområdena, inte beaktat Åland. Såvida man i riket hörsammar behoven av ändringar i den här lagstiftningen kommer, trots att ansvaret ligger på riket, en dialog med landskapsregeringen att vara nödvändig och innebära merarbete.

Landskapsregeringens utvecklingsarbete inom socialvården

Pågående utvecklingsarbete

- Verkställelse av *Nordiskt program för samarbete om funktionshinderfrågor 2023-2027*.
- Verkställelse av *Ett tillgängligt Åland*, åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik år 2022-2025.
- Landskapsregeringen verkställer sitt alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelpolitiska program och åtgärdsprogram för åren 2022-2024. Åtgärdsprogrammet reviderades i september 2023.
- Verkställelse av *Ett äldrevänligt Åland*, landskapsregeringens program för äldrepolitiken 2023–2030.

Beträffande välfärdsområdesreformen har ett antal oklarheter och brister identifierats och kommunicerats ansvarigt ministerium och riksdag. Dessa omfattar såväl hur bestämmelser inom rikets lagstiftningsbehörighet är tänkta att fungera på Åland liksom hur t.ex. de behov av myndighetssamarbete som uppstår vid flyttningar mellan Åland och riket ska hanteras. Landskapsregeringen fortsätter verka för att riket genomför nödvändiga lagstiftningsförändringar.

Planerat utvecklingsarbete 2024 framåt

En längre och mera omfattande satsning krävs för att omorganiseringen av socialvården och den förnyade lagstiftningen ska få avsedd effekt. I det här syftet har i budgeten för år 2023 upptagits 75.000 euro att sökas och användas av Kommunernas socialtjänst k.f. för utbildningar, samarbetsprojekt mellan aktörer m.m. motsvarande insatser som bidrar till en hållbar, effektiv socialvård. Förslaget är att ett årligt motsvarande utvecklingsanslag om 75.000 euro upptas under åren 2023-2027.

Ett långsiktigt, sektorsövergripande *aldrepolitiskt program* antogs av landskapsregeringen 31.8.2023 och programmet verkställs under åren 2024-2028. Programmet innehåller politiskt förankrade målsättningar, inklusive indikatorer, för det långsiktiga arbetet med frågor som berör äldre. Ett separat tillhörande åtgärdsprogram utarbetas och antas 2024. Åtgärderna kommer att beröra flera olika samhällssektorer och innebär även en översyn av lagstiftning och styrdokument som berör äldre.

Landskapsregeringen verkställer och följer upp sitt *alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelpolitiska program* för åren 2022-2024 och tar ställning till om ett nytt program ska tas fram.

Landskapsregeringen har tagit fram en övergripande plan gällande *barn- och ungdomsstrategi* för Åland. Målsättningen är att ta fram förslag på strategiska riktlinjer och åtgärder för att skapa en långsiktig och förvaltningsövergripande strategi som en del av utvecklings- och hållbarhetsagendan och förverkligande av barns rättigheter enligt FN:s barnkonvention. En styrgrupp med uppdrag att utifrån sina expertområden identifiera och bedöma de områden och konkretisera målsättningar som strategin kan omfatta, föreslås tillsättas under 2024. I enlighet med budgetförslaget för 2024 föreslås även en parlamentarisk kommitté tillsättas under 2024 för politisk förankring av en strategi för barn och unga.

Landskapsregeringen fortsätter arbetet med att ta fram en plan för systematisk, långsiktig och *strategisk utveckling av vuxensocialarbetet*. Det övergripande syftet är att ge strategiska riktlinjer till ett sektorövergripande vuxensocialarbete som har en nyckelroll i att främja delaktigheten för dem som riskerar att hamna i ett utanförskap. Det sociala arbetet är en del av servicesystemet och behöver andra stödprocesser i samverkan med andra sektorer för att nå uppsatta mål. Strategin har även som syfte att kartlägga de problem som uppstår då samverkan brister. En uppföljning av ÅSUB:s tidigare rapporter om ekonomisk utsatthet, som kan fungera som underlag för strategin, publiceras i januari 2024. Arbetet kopplar till det allmänna mål som man kommit överens om i EU om att antalet människor som löper risk att drabbas av fattigdom eller utslagning ska minska med 15 miljoner till år 2030. Varje medlemsland i EU har satt upp sina egna nationella mål för hur fattigdomen och utslagningen ska minskas (se även under avsnitt III/1.3).³

Landskapsregeringen fortsätter arbeta systematiskt med att förbättra tillgängligheten och livsvillkoren för alla i samhället oavsett funktionsförmåga genom verkställelse av ”Ett tillgängligt Åland”, åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik 2022–2025.

³<https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1271139/atgardsplan-for-att-minska-fattigdomen-och-utslagningen>

Landskapsregeringen ser över möjligheterna att erhålla förbättrad statistik samt att utveckla samarbetet med olika forskningsenheter för att kunna tillhandahålla så goda beslutsunderlag som möjligt.

Under regeringsperioden avser landskapsregeringen kartlägga vilka effekter omorganiseringen av socialvården och den nya socialvårdslagstiftningen har haft för Kommunernas socialtjänst, för primärkommunerna, som fortfarande handhar äldreomsorgen, och för klienterna.

Till socialvården anknutet utvecklingsarbete

Socialvårdsbyrån deltar aktivt i styrgruppen för det 3,5-åriga projektet Barn och ungas hälsa och välmående. Projektets övergripande syfte är att kartlägga strukturella hinder för arbetet med barn och ungas hälsa och välmående samt att föreslå och implementera långsiktiga lösningar mellan utbildningssektor, socialvård och hälso- och sjukvård.

III SOCIALVÅRDENS VERKSAMHETSMILJÖ

1. Organisations- och lagstiftningsreformerna

1.1 Bakgrund till reformerna

Redan i den rapport angående socialvården som togs fram 2011⁴ beskrevs följande som utmaningar socialvården står inför (många av dessa beskrevs redan i en rapport angående äldreomsorgen 2006⁵):

- Den demografiska utvecklingen med fler äldre och färre som ska försörja fler
- En ökande finansieringsproblematik vilket stärker kraven på effektiv resursanvändning
- Rekrytering av tillräcklig och behörig personal
- Den datatekniska utvecklingen
- Korstryck; Behovet av förändrade servicestrukturer och ökat samarbete ska samspela med lokala särbehov
- Tyngdpunkten i socialvården flyttas så att man utgående från klientens behov har fokus på förebyggande och tidiga insatser, nära samarbete med en mångfald aktörer samt flexibla, enhetliga vård- och servicekedjor.

Den reform av socialvården som innebär att största delen av socialvården sammanförts i en myndighet och de omfattande lagstiftningsförändringar som trädde i kraft från och med 2021 ger möjligheter att utveckla socialvården så att dessa utmaningar kan mötas på ett effektivt sätt och en socialvård som är hållbar även på längre sikt kan utvecklas. Det kan konstateras att den sista punkten ovan, likaväl som en utmaning, kan ses som en del av lösningen på hur man skapar en effektiv, hållbar socialvård och den nya lagstiftningen präglas av detta tankesätt. Äldreomsorgen och dess verksamhetsförutsättningar är fortsatt en utmaning.

Rekryteringen av tillräcklig och behörig personal är en nyckelfråga och en utmaning som hela Europa står inför. Betydelsen av en personalförsörjningsplan, där behoven av personal och

⁴ Ålands landskapsregering Slutrapport Socialvårdens utveckling inklusive huvudmannaskapet för missbrukarvården på Åland, Social- och miljöavdelningen, Socialvårdsbyrån, september 2011

⁵ Slutrapport från arbetsgruppen med uppdrag att utreda äldreomsorgen, Landskapsregeringen, juni 2006

deras kompetens inom äldreomsorgen på kort och längre sikt redogörs, metoder för rekrytering och bibehållande av personal slås fast (kompetensförsörjningsplan), lyfts bl.a. i kvalitetsrekommendationen angående tjänster för äldre.⁶

Möjligheten till samarbete och samverkan påverkas av tillgången på personal såväl inom den egna som inom andra verksamheter. Det här gäller bl.a. närvårdare inom socialvården, skolpsykologer samt personal på ÅHS:s barnrådgivning och studerandehälsan. Hösten 2023 startade en utbildning till omsorgsassistent vid Ålands gymnasium. Yrkeskategorin är ny på Åland, och är ett viktigt led i att bredda personalstrukturen och minska personalbristen inom äldreomsorgen.

Flera privata serviceproducenter inom socialvård har under de senaste åren inlett verksamhet. Det här innebär en större valmöjlighet för enskilda men även för myndigheter att anlita dessa som komplement till egen verksamhet. Frågor om gränsdragningen till vilka tjänster som kan köpas in med tanke på myndighetsutövning uppkommer och behovet av uppföljning och tillsyn av de köpta tjänsterna ökar. Samtidigt utmanas den offentliga sektorn beträffande tillgången på arbetskraft och vikten av att skapa attraktiva arbetsplatser ökar. En kartläggning inför förnyelse av lagstiftningen om privat socialservice är aktuell.

1.2 Kommunernas socialtjänsts och primärkommunernas roll

Enligt landskapslagen om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland ombesörjer kommunen i enlighet med landskapslagen om socialvård och äldrelagen för Åland, äldreomsorg för personer som fyllt 65 år.

KST ombesörjer i enlighet med 1 § i landskapslagen (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst, övrig socialvård på sätt som föreskrivs i landskapslagen om socialvård. Om det inte särskilt specificeras avses med kommun i den fortsatta texten såväl primärkommun som KST.

Under den tid den nya organisationsmodellen varit i kraft har olika typer av gränsdragningar mellan kommunernas och KST:s ansvarsområden aktualiserats och visar på behov av ytterligare utveckling av samarbetet mellan de olika myndigheterna.

1.3 Aktuell samhällssituation

Ålands befolkning fortsatte visserligen öka från år 2021 till 2022 men ökningen var 15 personer, vilket är den minsta årliga tillväxten hittills under 2000-talet, då den i genomsnitt har varit 200 personer.⁷

Samtidigt ökade antalet personer på Åland som har fyllt 65 år med 140 under 2022 och utgjorde 31.12.2022 totalt sett 24 % av befolkningen.⁸ Som en följd av Ukrainakriget har en flyktingförläggning för första gången öppnat på Åland och ca 300 personer har beviljats tillfälligt skydd. Det relativa arbetslöshetstalet låg i oktober 2023 på i genomsnitt 3,9 procent.⁹ Trots låg arbetslöshet innebär en hög inflation och höjda räntor att flera riskerar ekonomisk utsatthet. Socialvården, framför allt äldreomsorgen i vissa kommuner har ett pågående behov av rekryteringar.

⁶ <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/kvalitetsrekommendation-tjanster-aldre-0>

⁷ <https://www.asub.ax/sv/statistik/invanarantalet-31122022>

⁸ <https://www.asub.ax/sv/statistik/befolkningens-aldersstruktur-31122022>

⁹ <https://www.asub.ax/sv/statistik/arbetsloshetssituationen-oktober-2023>

Ekonomisk utsatthet

Orsakerna till ekonomisk utsatthet är i hög utsträckning mångfacetterade och klienten är ofta i behov av många olika tjänster från flera myndigheter, så som KST, primärkommunen, AMS och ÅHS, varför sektor- och myndighetsövergripande arbete är av stor vikt. Ett nätverksbaserat arbetssätt är en del av socialvårdens grundläggande arbetssätt. Genom sektors- och myndighetsöverskridande arbete strävar man efter att förtydliga ansvarsfördelningen så att en så väl fungerande helhet av olika tjänster och andra åtgärder som möjligt kan ordnas för klienten. Målet för det sociala arbetet och samarbetet ska vara att stöda klientens möjligheter att själv vidta åtgärder för att förbättra sin situation samt att stöda klientens sociala rehabilitering. Situationer där ett välfungerande samarbete krävs är t.ex. långvarig arbetslöshet och bostadslöshet.

En uppföljning av ÅSUB:s tidigare rapporter om ekonomisk utsatthet kommer att publiceras i början av 2024. Åland har fortsättningsvis haft en stark inflation år 2023 och i synnerhet priserna på energi och livsmedel har varit höga. En stark inflation sänker värdet på de olika transfereringarna och därmed kan fattigdomsgränsen vara svårare att uppnå. Arbetet att långsiktigt motverka ekonomisk utsatthet och utanförskap är en viktig del av ett arbete för ett socialt hållbart Åland.

”Sysselsättning för alla” var ett ettårigt projekt som avslutades på våren 2023. Projektet kartlade nuläget på Åland vad gäller olika myndigheters arbete och rutiner för att främja sysselsättning för dem som idag faller utanför sfären för sysselsättning. Projektet var en del av arbetet vars syfte är att uppnå målen i den europeiska pelaren för sociala rättigheter likväl som de strategiska utvecklingsmålen i Ålands egna utvecklings- och hållbarhetsagenda. I rapporten konstateras att det finns behov av att modernisera och stärka arbetsmarknadsinstitutionerna och – tjänsterna samt analysera behovet av lagstiftningsåtgärder.

Ovanstående innebär i ännu högre grad än tidigare krav på samverkan mellan kommunerna, KST, AMS och andra parter för att hantera frågor som tillgången på bostäder, integration och ekonomisk utsatthet.

IV MÅL OCH ANVISNINGAR

1. Övergripande mål

Som konstaterats ovan har behovet av mål och anvisningar i socialvårdsplanen minskat betydligt. De anvisningar som ges är därför av övergripande karaktär. Anvisningar kopplade till en specifik samhällssituation ges också vid behov.

Ett hållbart Åland

Som riktlinjer för strävan mot ett bärkraftigt och hållbart Åland 2051 ingår en definition av social hållbarhet, som innebär att samhället inte bidrar till att människor utsätts för strukturella hinder för hälsa, inflytande, kompetensutveckling, opartiskhet och meningsskapande. Utgående från hållbarhetsprinciperna har sju strategiska utvecklingsmål per 2030 tagits fram. Av dessa är det framför allt mål 1: *Välmående människor vars inneboende resurser växer* och mål 2: *Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället* som ska utgöra ledstjärnor vid framtagande av ny lagstiftning, i utvecklingsarbete och i omsättande av lagstiftningen i praktiken inom det sociala området. En god social trygghet på alla plan är en förutsättning för ett modernt samhälle. I begreppet social trygghet ingår bland annat

förebyggande verksamhet, socialvårdstjänster av viss omfattning och kvalitet samt ett ekonomiskt skyddsnät i form av trygghet under sjukdom, arbetslöshet och ålderdom samt annat utkomstskydd. Enligt grundlagen garanteras därför alla vissa ekonomiska, sociala och kulturella grundläggande rättigheter. Landskapet och kommunerna ska tillförsäkra var och en dessa rättigheter.

Syftet med den sociala tryggheten är att främja befolkningens hälsa och funktionsförmåga, att ge förutsättningar för en sund arbets- och livsmiljö samt att trygga en tillräcklig utkomst, social- och hälsovårdstjänster och social trygghet i livets alla skeden. Så gott som alla hushåll erhåller tidvis någon form av inkomstöverföring eller nyttjar socialvårdstjänster. Kommunerna har en viktig roll då det gäller att utveckla den sociala tryggheten.

Socialvårdstjänsterna och utkomstskyddet styrs med hjälp av lagstiftning. Tjänsterna finansieras huvudsakligen med skatter och landskapsandelar. Kostnaderna för utkomstskyddet täcks med avgifter som tas ut av arbetsgivare och de försäkrade samt med skattemedel.

Övergripande målsättningar för socialvården för åren 2024-2028 är att:

- Vidareutveckling av det förutseende sociala arbetet bl.a. genom kunskap om risk- och sårbarhetsfaktorer hos individer, familjer och grupper. Detta och socialt arbete med fokus på aktuella fenomen är en del av grunden för det förebyggande arbetet inom socialvården.
- Förebygga och förhindra social utslagning/utanförskap och främja delaktighet.
- Främja alla människors tillgång till likvärdig och trygg socialvård.
- Trygga socialvårdsverksamheten.

2. Utvecklingen av socialvården i enlighet med den nya lagstiftningen

För att uppnå de syften som den nya lagstiftningen har måste anställda inom socialvården och de politiker som ansvarar för beslut rörande socialvården förstå vad såväl nya klientprocesser som nya tankesätt kring bl.a. klientskap och t.ex. kravet på samarbete med andra myndigheter förutsätter.

Av socialvårdsmyndigheterna krävs kunskap om och tillämpning av arbetsmetoder som är validerade och funnits vara såväl socialt som ekonomiskt hållbara. Verksamheten och de metoder man använder bör kunna utvärderas med beaktande av inom vilken tid olika åtgärder kan förväntas ha effekt.

Genom att uppställa långsiktiga mål för verksamhetens utveckling, förväntade resultat och budgetens utveckling skapar man en god grund för en hållbar socialvård över tid.

Omorganiseringen av socialvården ställer stora krav på tydliga beslut (kring t.ex. budgetering) så att av dessa framgår hur man t.ex. beaktat informationen från det strukturella sociala arbetet inom såväl ifrågavarande primärkommun som inom KST. Landskapsregeringen har i KST-gränsdragningsdokumentet¹⁰ betonat att kommunerna och KST bör beakta att kunskapen utgående från de specifika ansvarsområdena kommer att finnas dels i organet för samordnad socialtjänst, dels i den enskilda kommunen. I och med detta kommer kommunernas och KST:s långsiktiga arbete för välfärd, hälsa och förebyggande åtgärder att behöva permanenta

¹⁰ Klarläggande av gränsdragningar KST-primärkommun utgående från gällande och kommande (1.1.2021) lagstiftning, Ålands landskapsregering, S220E07, bilaga 2

förvaltningsövergripande strukturer för samarbete och genomförande. Förutom detta krävs ett väl fungerande sektors- och myndighetsövergripande samarbete och fungerande vård- och servicekedjor mellan bland annat kommunerna och KST. Samverkansavtalen är en viktig del i det här arbetet.

Som stöd för tillämpningen av ny lagstiftning har landskapsregeringen tagit fram ett omfattande utbildningsmaterial. Materialet är tillgängligt på landskapsregeringens hemsida <https://www.regeringen.ax/halsa-omsorg> KST har också beviljats utvecklingsmedel såväl i 2023 års som i 2024 års budget för utbildningar, samarbetsprojekt mellan aktörer m.m. motsvarande insatser som bidrar till en hållbar, effektiv socialvård och för att omorganiseringen av socialvården och den förnyade lagstiftningen ska få avsedd effekt.

Landskapsregeringen konstaterar att enligt 5 § i landskapslag (2020:24) om yrkesutbildade personer inom socialvården är en yrkesutbildad person inom socialvården skyldig att upprätthålla och utveckla sin yrkesskicklighet och att göra sig förtrogen med de bestämmelser och föreskrifter som gäller yrkesutövningen.

Arbetsgivaren för en yrkesutbildad person inom socialvården ska göra det möjligt för personen i fråga att i sitt arbete få nödvändig handledning och delta i fortbildning som behövs för utvecklandet av yrkesskickligheten.

Enligt 68 § i landskapslag (2020:12) om socialvård ska kommunen utöver produktion av information och utvecklingsarbete enligt 7 § i lagen se till att forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet bedrivs beträffande kommunens socialvård.

Anvisning

Landskapsregeringen uppmanar berörda att bekanta sig med landskapsregeringens hemsida <https://www.regeringen.ax/halsa-omsorg> där **styrdokumenten** och även **frågor och svar** kring ny lagstiftning läggs ut.

Landskapsregeringen betonar också vikten av att kommunerna och KST arbetar för en kontinuerlig utveckling av det sektors- och myndighetsövergripande samarbetet och av de samverkansavtal som enligt lag ska ingås på olika områden.

3. Särskilt att beakta

3.1 Digital utveckling

Informationshanteringsystem

Med tanke på det nära samarbete som krävs mellan KST och respektive kommun är det av stor vikt att alla har välfungerande informationshanteringsystem som möjliggör en säker och smidig överföring av uppgifter angående t.ex. gemensamma klienter.

Arbetet för att utveckla lagstiftningen rörande elektroniska tjänster fortsätter. Lag angående behandling av kunduppgifter har överförts till lagberedning. Delar av den här lagstiftningen, såsom möjliggörandet av e-arkivering, sammanhänger med förutsättningarna för socialvårdens och hälso- och sjukvårdens eventuella anslutning till den nationella informationshanterings-tjänsten för digitala tjänster inom social- och hälsovården.

Anvisning

Kommunerna uppmanas åtgärda sådana eventuella brister beträffande informationshantering som utgör ett hinder för ett effektivt och säkert sektors- och myndighetsövergripande samarbete.

Välfärdsteknik

I arbetet med att möta de utmaningar socialvården står inför kommer välfärdsteknik att spela en allt viktigare roll. Grundkravet bör vara användarvänliga lösningar som ökar inkluderingen och delaktigheten i samhället – inte ökar marginaliseringen. Rätt hanterat kan välfärdsteknik bidra till bättre tjänster genom högre precision, säkerhet och tillgänglighet och till kvalitativa tjänster som kan genomföras till lägre kostnader. Landskapsregeringen fortsätter arbetet med att utreda möjligheten att samordna utlåningen av hjälpmedel, hjälpmedelstjänster och välfärdsteknologi under samma huvudman.

3.2 Statistik

Uppföljningen inom social- och hälsovården grundar sig till stor del på statistiska uppgifter som Statistikcentralen och Institutet för hälsa och välfärd (THL) samlar in. Vissa statistiska uppgifter insamlas även genom Ålands statistik- och utredningsbyrås (ÅSUB) försorg. Uppföljning av den åländska socialvården måste till viss del ske enligt samma system som i riket, delvis därför att det följer av lagstiftning, är nödvändigt för att möjliggöra jämförelser med riket samt för att landskapet ska kunna medverka i det nordiska statistiksamarbetet. För att statistiken ska bli tillförlitlig krävs det att personal från hemsjukvården och hemvården och hemservicen samarbetar då uppgifter lämnas om gemensamma klienter/patienter. Det samma gäller förhållandet mellan KST och enskild kommun. Statistik ska framställas på basis av kön.

Den lagstiftning som trädde i kraft 1.1.2021 har inneburit förändringar beträffande den statistik som ska lämnas till ÅSUB. Statistiken kommer också att vara viktig med tanke på bl.a. genomförande av strukturellt socialt arbete i enlighet med 7 § i socialvårdslagen och framtagande av plan för att stöda den äldre befolkningen enligt 7 § i äldrelagen, liksom planens utvärdering enligt 8 §.

Anvisning

Kommunerna ska lämna in begärda statistikuppgifter till Statistikcentralen, THL och ÅSUB.

3.3 Offentlig förvaltningsuppgift

Förvaltningslag (2008:9) för landskapet Åland tillämpas också när en offentlig förvaltningsuppgift har anförtrotts någon annan än en myndighet.

Om överföring av offentliga förvaltningsuppgifter till andra än myndigheter bestäms i 124 § i grundlagen (FFS 731/1999). Offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om

- det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och
- det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning.

Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock endast ges myndigheter (GL 124 §).

Biträdande Justitiekanslern har kommit med ett avgörande (OKV/292/10/2020) angående gränsdragningen mellan offentliga förvaltningsuppgifter som kan anförtros andra än myndigheter och uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt, dvs uppgifter som endast får ges myndigheter. I riket har det framkommit ett flertal fall där man genom

köptjänster använt sig av privata tillhandahållare av socialvård för hantering av frågor inom barnskyddet som innebär betydande utövning av offentlig makt. Enligt biträdande justitiekansler är betydande utövning av offentlig makt inom barnskyddet bl.a. bedömning av servicebehov samt beredning av omhändertagande och vård utom hemmet. Det har även förekommit att arbetstagare som arbetat för en privat verksamhetsutövare deltagit i det pararbete som avses i 41 § 1 mom. i barnskyddslagen (FFS 417/2007 vilken tillämpas genom landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. Karaktären på dessa uppgifter kräver ändå ett tjänsteförhållande och därmed anknutet tjänsteansvar.

Anvisning

Kommunerna uppmanas att mycket noggrant bedöma arten av de förvaltningsuppgifter man överväger att eventuellt låta någon annan än den egna myndigheten utföra.

3.4 Behov till följd av hög inflation

De senaste två åren har inflationen varit kraftig. I slutet på år 2022 steg de åländska konsumentpriserna med 9,8 procent jämfört med motsvarande tid året 2021. År 2023 har åländska konsumentprisindexet fortsatt varit högt, i augusti var ökningstakten 8,1 procent. Höjda priser ger många hushåll en mer ansträngd ekonomi. Det har därför funnits anledning att ge stöd till hushåll med låga inkomster så att de bättre kan klara av sina höjda levnadskostnader. Lagtinget beslöt i samband med tilläggsbudget 1/2023 att godkänna förslag till ändring av landskapslag (2015:4) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om allmänt bostadsbidrag (FFS 938/2014). Bostadsbidragslagen ändrades så att de högsta beloppen på månatliga maximala boendeutgifter som beaktas som godtagbara vid beviljande av bostadsbidrag, temporärt höjdes med 10 procent under ett års tid, från 1 juni 2023 till 31 maj 2024. Målsättningen med åtgärden är att förebygga risken för en svår ekonomisk situation som kan uppkomma till följd av ökade levnadskostnader i hushåll med låga inkomster som är berättigade till allmänt bostadsbidrag.

Anvisning

Myndigheterna beaktar i alla olika delar av sin verksamhet de behov som uppstår som en följd av det rådande ekonomiska läget och utvecklar sin verksamhet så att dessa behov kan mötas.

3.5 Beredskap

Den kommunala socialvården har ansvar för och skyldighet att förbereda sig för olika krisituationer och undantagsförhållanden. Grundläggande i det här arbetet är beredskapsplaner som uppdateras enligt behov.

Anvisning

Myndigheterna kontrollerar fortlöpande att beredskapsplanerna är uppdaterade och innefattar beredskap för aktuella samhällssituationer samt är uppgjorda i enlighet med gällande lagstiftning och anvisningar.

V RESURSER

1. Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet (se bilaga)

Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet erläggs i enlighet med landskapslag (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna. Genom landskapslag (2020/129) om ändring och temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna har

landskapsandelssystemet anpassats till de reformer som genomfördes vid ingången av 2021. Då trädde ny socialvårdslagstiftning i kraft, barnomsorgen överfördes till utbildningsväsendet och Kommunernas socialtjänst (KST) inledde sin verksamhet. Med stöd av landskapslag (2021/136) om temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna är landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten förhöjd ännu år 2024.

1.1 Normkostnad för äldreomsorgen

Normkostnaden för äldreomsorgen beräknas med antalet invånare i kommunen i följande åldersgrupper som grund: 65–74 år, 75–84 år samt 85 år och äldre.

För varje åldersgrupp fastställs ett basbelopp. Antalet invånare i varje åldersgrupp multipliceras med basbeloppet för åldersgruppen i fråga. Det sammanlagda beloppet för åldersgrupperna utgör kommunens normkostnad för äldreomsorgen.

1.2 Normkostnad för den samordnade socialtjänsten

Normkostnaden för den samordnade socialtjänsten beräknas med antalet invånare i kommunen som grund. För att beräkna normkostnaden fastställs ett basbelopp för den samordnade socialtjänsten. Antalet invånare i kommunen multiplicerat med basbeloppet utgör kommunens normkostnad för den samordnade socialtjänsten.

Normkostnaden beräknas inte särskilt för varje kommun om det inte är nödvändigt för fördelningen av kostnaderna för den samordnade socialtjänsten mellan kommunerna. Med den samordnade socialtjänsten avses den verksamhet som enligt landskapslagen (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst ska samordnas.

1.3 Landskapsandel för äldreomsorgen

Landskapsandelen för äldreomsorgen är 12,5 procent av normkostnaden för socialvården. I tillägg till den här landskapsandelen får en skärgårdskommun ytterligare 15 procent av normkostnaden för socialvården. En kommun i ytterskärgården får därutöver ett tillägg motsvarande 5 procent av normkostnaden.

1.4 Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten är 12,8 procent av normkostnaden för den samordnade socialtjänsten. Om normkostnaden med stöd av 5a § 2 mom. inte har beräknats är landskapsandelen 12,8 procent av det belopp som beräknas genom att basbeloppet multipliceras med antalet invånare i landskapet (6 §).

Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten finansåren 2021–2024

Med avvikelse från bestämmelserna i 6 § är landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten under finansåren 2021–2024 13,2 procent av normkostnaden eller av det belopp som beräknas genom att basbeloppet multipliceras med antalet invånare i landskapet.

Mottagare av landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Huvudmannen för den samordnade socialtjänsten i det socialvårdsområde som kommunen hör till är mottagare av landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten.

2. Personal

Antal årsverken för de anställda inom socialvården 2022 för samtliga kommuner var 408,97.

Om man även räknar med KST var det 655,01 årsverken.

Det totala antalet årsverken 2022 inom den socialvård som ligger till grund för fastställandet av landskapsandelen var 655,01 (inklusive Kommunernas socialtjänst). Exklusive KST uppgick årsverken till 408,97.

3. Anläggningsprojekt

3.1 Definition

Med anläggningsprojekt avses byggande, anskaffning, grundlig reparation eller motsvarande åtgärder i fråga om lokaler som utgör en funktionell helhet samt anskaffning av lös egendom i samband med sådana åtgärder, om åtgärdens beräknade totalkostnader uppgår till **minst 100 000 euro**. Anskaffning av markområde betraktas inte som anläggningsprojekt.

3.2. Förslag över anläggningsprojekt

Stöd för anläggningsprojekt i ytterskärgården, dvs. Brändö, Kumlinge, Kökar och Sottunga kan på ansökan beviljas kommuner och kommunalförbund. Förslag över anläggningsprojekt som man avser förverkliga i ytterskärgården under de fem följande åren ska årligen tillställas landskapsregeringen **senast den 30 april**. Projekten redovisas i socialvårdsplanen.

3.3. Ansökan om stöd för anläggningsprojekt

Kommun ska i god tid året innan projektet beräknas inledas tillställa landskapsregeringen en projektplan över anläggningsprojektet med följande innehåll:

- Allmän beskrivning av projektet
- Redogörelse för behovet av att genomföra projektet
- Beskrivning av tomt då fråga är om ny inrättning eller utvidgning av tidigare inrättning
- Huvudritningar i skala 1:100 samt en kortfattad byggnadsbeskrivning
- Tidtabell för projektets genomförande samt
- En kostnadsberäkning för projektet

3.4. Fastställande av anläggningsprojekt

Landskapsregeringen fastställer därefter på basis av projektplanen de anläggningsprojekt som ska inledas under finansåret. Samtidigt kan landskapsregeringen även meddela förhandsbesked om de projekt som kan inledas året efter finansåret.

3.5. Inkomna förslag över anläggningsprojekt

Följande förslag över anläggningsprojekt, med angiven tid för byggstart under år 2024-2028 har inkommit till landskapsregeringen:

- Brändö kommun, Renovering av servicehuset Solkulla, 2024

Enligt förslag till landskapets budget för år 2024 anslås 47 000 euro till anläggningsstöd för kommunernas anläggningsprojekt inom den sociala sektorn.

Storleken av anläggningsstödet kommer slutligt att fastställas i samband med att landskapsregeringen tar ställning till projektplanen för det enskilda anläggningsprojektet.

<u>År 2024</u>	<u>Projekt</u>	<u>Högsta kostnad</u>	<u>Beräknat anl.stöd</u>
Brändö kommun	Renovering av service- huset Solkulla	235 593 euro	47 000 euro

Minister

Arsim Zekaj

Socialvårdsbyråchef

Maj-Len Österlund

BILAGA: KOSTNADSBASERADE LANDSKAPSANDELAR PÅ SOCIALVÅRDSOMRÅDET

Landskapsandel för äldreomsorgen

Formel: $\text{Basbelopp} * \text{invånarantal i åldersgruppen} * \text{ersättningsgrad}$

Basbeloppet för år 2024 är baserat på 21 års ndk, och indexerat till år 2024 enligt kommunalt basprisindex (1,045370 för indexering av basbeloppen år 2023 till år 2024 års landskapsandelar)

2024 Åldersgrupp	Basbelopp, euro Äldreomsorg		
	65-74	75-84	85+
	1 320,79	5 379,95	21 378,36

Ersättningsgrad	2024
Fasta Åland	12,5 %
Skärgård	27,5 %
Ytterskärgård	32,5 %

Landskapsandel för äldreomsorg 2024, euro

	65-74	75-84	85+	Totalt äldreomsorg
Brändö	35 628	97 915	111 167	244 711
Eckerö	24 104	59 852	96 203	180 159
Finström	51 181	145 931	163 010	360 122
Föglö	30 147	76 933	158 734	265 815
Geta	9 080	30 935	56 118	96 133
Hammarland	30 543	92 804	122 926	246 273
Jomala	83 045	193 678	219 128	495 851
Kumlinge	30 048	54 203	173 699	257 950
Kökar	15 024	61 197	90 324	166 544
Lemland	37 973	100 202	96 203	234 377
Lumparland	8 090	28 917	34 740	71 747
Saltvik	41 440	95 494	213 784	350 718
Sottunga	8 585	24 479	27 792	60 856
Sund	25 590	65 232	77 497	168 319
Vårdö	23 246	50 303	152 855	226 404
Mariehamn	258 214	736 381	1 058 229	2 052 824
Åland	711 939	1 914 455	2 852 408	5 478 802

Invånare per
åldersgrupp samt
totalt

2023-01-01	0-6	7-64	65-74	75-84	85+	TOTALT
Brändö	12	283	83	56	16	450
Eckerö	56	612	146	89	36	939
Finström	190	1 810	310	217	61	2 588
Föglö	38	304	83	52	27	504
Geta	37	348	55	46	21	507
Hammarland	108	1 151	185	138	46	1 628
Jomala	535	4 202	503	288	82	5 610
Kumlinge	15	165	70	31	25	306
Kökar	6	134	35	35	13	223
Lemland	204	1 512	230	149	36	2 131
Lumparland	15	240	49	43	13	360
Saltvik	115	1 205	251	142	80	1 793
Sottunga	11	62	20	14	4	111
Sund	64	656	155	97	29	1 001
Vårdö	46	281	64	34	26	451
Mariehamn	653	8 049	1 564	1 095	396	11 757
Åland	2 105	21 014	3 803	2 526	911	30 359

Kalkylerade nettodriftskostnader för äldreomsorg 2024

	65-74	75-84	85+	Totalt
Brändö	109 626	301 277	342 054	752 957
Eckerö	192 835	478 816	769 621	1 441 272
Finström	409 445	1 167 449	1 304 080	2 880 974
Föglö	109 626	279 757	577 216	966 599
Geta	72 643	247 478	448 946	769 067
Hammarland	244 346	742 433	983 405	1 970 184
Jomala	664 357	1 549 426	1 753 026	3 966 808
Kumlinge	92 455	166 778	534 459	793 693
Kökar	46 228	188 298	277 919	512 445
Lemland	303 782	801 613	769 621	1 875 015
Lumparland	64 719	231 338	277 919	573 975
Saltvik	331 518	763 953	1 710 269	2 805 740
Sottunga	26 416	75 319	85 513	187 249
Sund	204 722	521 855	619 972	1 346 550
Vårdö	84 531	182 918	555 837	823 286
Mariehamn	2 065 716	5 891 045	8 465 831	16 422 591
Åland				38 088 404

Kommunernas nettodriftskostnader för äldreomsorg, enligt uppgiftsklass och kommun år 2021 (1 000 euro)

	Institutionsvård för äldre	Bo.service för äldre med heldygnsooms.	Övriga tjänster för äldre	Hemservice	TOTALT
Brändö	283	629	29	205	1 146
Eckerö	153	769	143	79	1 144
Finström	743	1 337	78	450	2 608
Föglö	81	907	2	209	1 199
Geta	82	688	2	12	784
Hammarland	457	764	257	73	1 551
Jomala	596	1 084	221	787	2 688
Kumlinge	46	694	11	9	760
Kökar	-24	586	1	6	569
Lemland	266	1 251	79	134	1 730
Lumparland	102	439	76	29	646
Saltvik	1 041	174	36	347	1 598
Sottunga	312	0	2	3	317
Sund	142	966	63	38	1 209
Vårdö	173	916	20	11	1 120
Mariehamn	4 608	6 140	57	3 021	13 826
Åland	9 061	17 344	1 077	5 413	32 895

Källa: ÅSUB

Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Formel: $\text{Basbelopp} * \text{invånarantal på Åland} * \text{ersättningsgrad}$

Basbeloppet är baserat på 2021 års ndk, och indexerat till år 2024 enligt kommunalt basprisindex.

$((24582000+3596000+922000+2000)/30129) * 1,020568 * 1,036468 * 1,04537 = 1\,068,09$

	2024
Basbelopp	1 068,09
Ersättningsgrad	13,2 %

Landskapsandel för socialtjänster år 2024

	Kalkylerad normkostnad	Lsandel slutlig
Åland (Till KST)	32 426 144	4 280 251,05

Nettodriftskostnader i socialtjänstområdet 2021. 1000-tals euro. Källa: ÅSUB

	Brändö	Eckerö	Finström	Föglö	Geta	Hammar	Jomala	Kumlinge	Kökar	Lemland	Lumparla	Saltvik	Sottunga	Sund	Vårdö	Mariehamn	KST	Åland
Institutions- och familjevård inom	16	26	72	17	12	42	159	9	6	59	0	53	3	0	12	383	130	999
Öppenvårdstjänster inom barnsl	27	45	126	30	21	74	277	15	10	103	0	92	5	0	21	637	223	1 706
Övr. öppenvårdstjänster för barr	35	59	165	39	28	97	363	20	13	135	0	121	6	789	27	866	293	3 056
Institutionsvård för handikappade	11	19	54	13	9	32	118	7	4	44	0	39	2	0	9	280	97	738
Bo.service för handikapp. m. hel	151	255	713	170	119	420	1 572	87	58	585	0	523	28	0	117	3 494	1 270	9 562
Annan service för handikappade	139	231	631	159	109	390	1 451	80	53	538	304	481	25	0	107	3 333	1 166	9 197
Missbrukarvård	10	18	51	12	9	30	113	6	4	42	0	38	2	0	8	293	91	727
Övrig socialvård	30	52	144	34	24	85	313	18	12	118	0	106	6	0	24	901	256	2 123
Övriga tjänster för äldre																		18
Hemservice																		124
Främjande av integration samt invandringstjänster																		-72
Summa	419	705	1 956	474	331	1 170	4 366	242	160	1 624	304	1 453	77	789	325	10 187	3 596	28 178

Kommunförbundet KST utför verksamhet som inom kommunernas kostnadsredovisning faller under "äldreomsorg". Nettodriftskostnaderna (ndk) uppstår framför allt inom hemservice samt övriga tjänster för äldre. För att basbeloppet för KST ska bli rätt måste denna ndk härledas, dvs hur mycket från kommunernas "äldreomsorg" ndk som ska hänföras till KST:s grundbasbelopp. Beräkningen uppgår till 922 000 euro. (Summering av kostnader - ndk i socialtjänstområdena - intäkterna. Finansiella kostnader räknas inte med). Detta har beaktats i beslutet om basbelopp för landskapsandelen för driften av socialvården och socialtjänsten 2024.